

для Криму та міст Західних областей (особливо гірськолижних курортів). Це, відповідно, загрожує тим, що, по-перше, ніякої юридичної підстави надання транспортних послуг в такому разі немає, тобто між пасажиром та перевізником відсутні правові відносини, оскільки квиток в правовому розумінні також є підтвердженням укладення договору перевезення між перевізником та пасажиром; по-друге, пасажири без квитків не можуть розраховувати на страхові виплати у разі, якщо станеться ДТП; по-третє, як вже зазначалося, неможливо здійснити облік користування автотранспортними послугами.

Найліпшим вирішенням зазначеної проблеми має стати автоматичне укладення договору перевезення, тобто пропуск пасажирів через так звані турнікети, на зразок тих, що стоять в метрополітені. Такі пропускні турнікети активно використовуються в Європі. При цьому важливо відмітити той факт, що згідно із нещодавно прийнятим Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків" [2], відтепер споживач має право на вільний вибір товарів і послуг у зручний для нього час та на вільне використання електронних платіжних засобів з урахуванням режиму роботи та обов'язкових для виконавця форм (видів) розрахунків, установлених законодавством України, а виконавець послуг зобов'язаний всіляко сприяти споживачеві у вільному виборі продукції та форм її оплати. Звідси, пасажир має право на здійснення розрахунку за транспортне перевезення за допомогою електронних платіжних засобів. Однак, наразі це реалізувати взагалі не представляється можливим. Відтак, запропоновані турнікети могли б вирішити дану проблему. Зокрема, перепусткою могла б стати картка на зразок тієї, що використовується в метрополітені із певною кількістю поїздок на ній, які могли б застосовуватися єдино на різних видах міського транспорту. Придбання таких карток могло б здійснюватися через відповідні термінали як готівкою, так і в безготівковому режимі.

Підсумовуючи, слід відмітити, що в цивільно-правовому регулюванні транспортних відносин існує чимало аспектів, оскільки це є відносини складні за своєю структурою, із значною кількістю суб'єктів, об'єктів, і зв'язків між ними, що виражаються у правах та обов'язках. Разом із тим, деякі з них, як ті, що розглянуті в статті, потребують підвищеної уваги та нагального вирішення, якщо держава дійсно ставить собі за мету стати правовою, соціальною, домогтися врешті-решт детінізації економіки, і при цьому не відставати у розвитку від розвинених країн.

Література

1. Закон України "Про транспорт" від 10.11.1994 р. № 232/ 94 – ВР// Відомості Верховної Ради України.– 1994.– № 51.– Ст.446.
2. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків" від 18.09.2012 р. № 5284-VI// Урядовий кур'єр.– 2012.– 31 жовтня.– № 199.
3. Положення про форму та зміст розрахункових документів, затверджене наказом ДПАУ від 01.12.2000 р. № 614. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0105-01>.

УДК 347.82.01

Шумський П.В.,
к.ю.н., професор,
Національна академія прокуратури України, м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОГОВОРУ ПОВІТРЯНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ

Транспорт є однією з найважливіших галузей суспільного виробництва і покликаний задовольняти потреби населення та суспільного виробництва в перевезеннях. Створення і розвиток повітряного транспорту в найбільшій мірі відповідає функціонуванню народного господарства. Матеріальною підставою для транспортних правовідносин є договір повітряного перевезення.

Договір повітряного перевезення пасажирів та його умови посвідчуються документом на перевезення, який видається авіаційним підприємством або уповноваженими ним організаціями чи особами (агентами). Документами на повітряне перевезення пасажирів та багажу є: квиток ((паперовий або електронний) – при перевезенні пасажирів); та багажна квитанція ((паперова або електронна) – при перевезенні речей як багажу пасажирів) (ч.3 ст. 98 ПК України). У проїзному квитку перераховані всі основні умови договору перевезення пасажирів: ціна, час відправлення, термін придатності і тощо. Відсутність, помилковість в оформленні або втрата квитка та багажної квитанції не впливають на дійсність договору перевезення. Проте квиток не можна вважати письмовою формою договору, оскільки на ньому немає підписів протилежних сторін.

Водночас, письмова форма договору повітряного перевезення ван-

тажів обумовлена не тільки положеннями ч.2 ст. 909 ЦК України, але й обов'язком перевізника скласти і видати вантажовідправнику відповідний документ про прийняття вантажу до перевезення (коносаменту, або іншого документа, встановленого транспортними кодексами (статутами)).

Договір повітряного перевезення є строковим договором. Строк його дії зумовлений строком виконання зобов'язання з перевезення, і може бути встановлений як нормативно, так і за згодою сторін. Однією з важливих умов для договору повітряного перевезення вантажів є наявність конкретного терміну поставки вантажу одержувачу. Недодержання цієї вимоги може стати причиною визнання дій перевізника неналежним виконанням і вимагання відшкодування відповідно до Закону.

Щодо строкового характеру договору повітряного перевезення пасажирів, то законодавством України, а саме гл. 4 Розділу V "Правил повітряних перевезень пасажирів та багажу" (далі – Правил) регламентований строк дії самого квитка. У нормах ч. 1 гл. 4 ст. V Правил встановлений загальний строк чинності квитка (протягом цього строку пасажир має право використати квиток для всіх операцій, передбачених Правилами, у тому числі для отримання місця на визначені рейс і дату, повернення вартості повністю або частково не використаного перевезення та інших розрахунків, що встановлені Правилами або правилами перевізника); цей строк також охоплює період часу від моменту видачі квитка і до закінчення строку, який передбачений для отримання грошей за невикористаний квиток правилами застосування тарифів перевізника, а також строк чинності квитка для перевезення (тобто такий, що є чинним для перевезення протягом одного року з дати початку перевезення, якщо частина квитка використана, або з дати його видачі – якщо не використаний весь квиток. Якщо ж на квитку вказана конкретна дата його чинності для перевезення, квиток вважається таким, що виданий за спеціальним тарифом).

Договір повітряного перевезення є оплатним, адже кожна зі сторін договору має на меті задоволення певного майнового інтересу. Провізна плата встановлюється відповідно до положень ст. 916 ЦК України та на основі тарифів, затверджених в порядку, визначеному ст. 99 ПК України.

У разі порушення сторонами зобов'язань за договором перевезення, настає цивільно-правова відповідальність, встановлена договором, якщо інше не встановлено ЦК України, іншими законами, транспортними кодексами (статутами).

Відповідальність перевізника за порушення договору перевезення характеризується певними особливостями:

1) в актах цивільного законодавства встановлено виключний перелік порушень договору, за які настає відповідальність перевізника;

2) цивільним законодавством встановлено обмежену відповідальність за втрату, нестачу, псування або пошкодження вантажу (багажу);

3) ПК України встановлені підстави для звільнення перевізника від відповідальності.

До порушень договору перевезення, за які настає відповідальність перевізника, належать:

1) ненадання транспортного засобу;

2) затримка відправлення пасажирів та порушення строку доставлення пасажирів до пункту призначення;

3) прострочення доставки вантажу (багажу);

4) втрата, нестача, псування або пошкодження вантажу (багажу).

Обмеженість відповідальності перевізника полягає у тому, що відповідно до ст. 924 ЦК України перевізник відповідає за втрату, нестачу, псування або пошкодження прийнятих до перевезення вантажу, багажу, пошти у розмірі фактичної шкоди, якщо не доведе, що це сталося не з його вини. Але таке обмеження не передбачає можливості стягнення упущеної вигоди (неодержаних доходів) і є необґрунтованим, а, отже, вважаємо необхідним закріплення повної відповідальності авіаперевізника.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України.– 2003.– №№40-44 – Ст. 356.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV// Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 18, № 19-20, № 21-22.– Ст. 144.

3. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. № 3393-VI// Відомості Верховної Ради України.– 2011.– № 48.– Ст. 536.

4. Шелухін М.Л. Транспортне право України: підручник / М. Л. Шелухін, О. І. Антонюк, В. О. Вишнівецька тощо; за ред. М. Л. Шелухіна.– К.: Вид. Дім "Ін Юре", 2008.– 896 с.